

Goriška metropolija.

(Cerkveno-zgodovinska in življenjepisna črtica iz novejše dobe.)

Nekdaj mogočni akvilejski patrijarhat je prenehal l. 1751. Bil je v žalostnih razmerah zaradi sitnostij in spletk beneške republike.

Namestu prejšnjega patrijarhata je ustanovil modri papež Benedikt XIV. dve novi nadškofiji: jedno v Vidmu, jedno v Gorici.

Dr. Andrej Gollmayer.

Tukaj nas zanima samo goriška nadškofija. Tudi goriška nadškofija je bila iz prva v jako težavnih razmerah. Toda te razmere so se zboljšale zlasti v sedanjem stoletju, v katerem so avstrijski vladarji obračali vso skrb na to, da se je nadškofija po zunanje ure-

dila, pa tudi na to, da je dobila prav dobre in zmožne višje pastirje. Od l. 1831. so goriški nadškofje tudi metropoliti ilirski, torej višji cerkveni poglavarji večjega dela slovenske zemlje. Ta značaj se je kazal nekako tudi v osebah višjih pastirjev. Metro-

polit Jožef Walland (pač prvotno Balant) je bil Kranjec, Franc Lušin (1835—1854) je bil Korošec, Andrej Gollmayr (1855 do 1883) je bil Kranjec, Alojzij Zorn (1883 do 1896) Primorec-Goričan, in sedanji novomenovani višji pastir je rodom Štajerec (kakor je bil že grof Inzaghi, 1788—1816) in Kranjec po svoji sedanji pastirski službi.

Ob priliki, ko so ljubljanskega vladiko — kar se je prvič zgodilo v dosedanji zgodovini goriške nadškofije — izbrali za višjega pastirja goriškega, smo se namenili bralcem našega lista predložiti tudi poslednja dva njegova prednika v podobi in besedi in pridejati še sedanjega škofa krškega — kot nekak odrastek od debla, da se nam tem lepše pokaže deblo in drevo samo.

I. Dr. Andrej Gollmayr,

nadškof goriški 1855—1883.

Andrej Gollmayr se je rodil dné 28. listopada l. 1797. v Radoljici na Gorenjskem. Šole je dovršil z izvrstnim uspehom v Ljubljani. Posvečen za mašnika dné 23. kimovca l. 1821. je kmalu odšel na Dunaj v višje duhovsko izobraževališče, kjer je dosegel čast in naslov doktorja bogoslovja. Vrnivši se v domovino je najprej deloval v dušnem pastirstvu, od koder so ga poklicali v ljubljansko bogoslovnico za učitelja dogmatike. Učitelj je ostal sedem let. Iz Ljubljane je prišel v Trst za poročevalca deželne šolske oblasti. V tej službi je deloval razumno in dosledno. Kot šolski nadzornik je spoznal duhovnike in učitelje na Primorskem. Ostal je v Trstu do l. 1854., ko ga je cesar imenoval za nadškofa goriškega dné 18. listopada l. 1854. Posvečen je bil v Ljubljani dné 3. rožnika l. 1855. Dné 24. rožnika je slovesno zasedel nadškofijski prestol v Gorici. L. 1864. ga je cesar odlikoval z naslovom tajnega svetovalca.

Umrli je v 86. letu svoje starosti dné 17. sušca 1883.

Nadškof Gollmayr je bil visoke in krepke postave, pravi korenjak, in pa mož odločne volje. Njegova beseda je bila kakor zarezana. Duhovniki se še sedaj radi spominjajo

njegovega reka: „Tega ne!“ In Gollmayr je znal reči: ne! tudi visokim gospodom. Bil je res mož-beseda. Takega značaja verna priča je njegova podoba, obraz moža.

Zasluge njegove za goriško nadškofijo so velike. Ne bom opisaval pojedinih dejanj, ampak navedem le poglobitve uspehe njegove moške volje.

Bogoslovnica. Vsakega škofa moč in veselje je učena in pobožna duhovščina. Učeno in pobožno duhovščino pa je treba vzgajati z velikim trudom v bogoslovnici. Ko je nadškof Andrej prišel v Gorico, je našel v bogoslovnici še staro šolo. Načrt je bil sicer nov (od l. 1850.), a učitelji so bili stare vrste, neizprašani in nekam čudni, saj niso niti prav umeli novega načrta. Gollmayr, veščak v šoli in odgoji, je takoj začel prenavljati bogoslovnico. Odbral je iskre mladence, katere je poslal v višje izobraževališče na Dunaj. Prvi med njimi so bili: Hrast, Zorn (1897), Valussi (škof v Tridentu), Gabrievič (ravnatelj goriške bogoslovnice), Flapp (škof poreški). Te je potem postavil mladim bogoslovcem za ravnatelje in učitelje. Z njih pomočjo je prenovil lice stari hiši in ji zagotovil spoštovanje v celi pokrajini, pa tudi na Dunaju v Avgustineju in na vseučilišču. Goriške bogoslovnice dobro ime je zasluga nadškofa Andreja.

Deško semenišče. Od leta 1857. nadalje je prevzel občinstvo liberalni duh, zlasti izobraženo občinstvo in pa srednje in visoke šole. Mladina je izgubljala vero, zato ni imela nobenega veselja za duhovski poklic. Začelo se je po vsej Avstriji veliko pomanjkanje duhovnikov. Tako je bilo tudi v Gorici. V tej sili je nadškof Andrej ustanovil zavod za učence, ki se šolajo v gimnaziji. Zavodu je namen varovati učence slabih prilik in hraniti v njihovih srcih duhovski poklic. Ime je zavodu: „Knez nadškofijsko deško semenišče.“ Kako je bil nadškof vesel tega zavoda, kako rad je sivolasi starček zahajal iz svojega vrta na zavodov vrt in se srečaval z ravnateljmi in učenci! Vsako leto po dvakrat pa je še povabil vse učence na svoj vrt — zobat črešnje. Tedaj se je živo ve-

selil malih in ganjen je poslušal njih petje, ki se je razlegalo z vrta po mestu. — V oporoki je zapustil vse svoje imetje temu zavodu.

Sv. gora. Na severo-vzhodni strani od Gorice stoji Sv. gora (po starem Skalnica). Vrh gore je svetišče Matere Božje iz 16. stoletja, ko se je tam prikazala Mati Božja. Za cesarja Jožefa II. so cerkev zaprli in samostan deloma razkrili. O pričetku tega stoletja so samostan za silo pokrili in cerkev popravili. Ljudstvo se je polagoma vračalo. Gollmayr je močno želel, da bi prišlo svetišče do dobrega imena. Skrbel je za pametno gospodarstvo in za dobre izpovednike. Dne 2. kimovca l. 1871. je zbral svoje ljudstvo na gori pred čudodelno podobo Matere Božje — do 40.000 romarjev — in je naših pradedov obljube slovesno obnovil. Od takrat je zaslovela Sv. gora kot pravo svetišče v tolažbo in posvečevanje slovenskega in italijanskega ljudstva na daleč okrog. — Tudi na italijanski strani ima nadškofija svetišče Matere Božje, na otoku Barbani. Tudi ono je bilo skoro propalo. Gollmayr je je rešil in dne 15. vel. srp. l. 1863. je slovesno venčal soho Matere Božje. Od takrat je Barbana zopet svetišče.

Pisarnica. Še jedno zaslugo Gollmayrjevo naj zapišem. Vzorno urejena knezonadškofijska pisarnica je delo njegove roke.

Blagoslovljena bodi njegova roka in večno mu plačilo v nebesih. *Dr. Jos. Pavlica.*

II. Dr. Alojzij Zorn,

nadškof goriški 1883—1897.

Za hrabrim Andrejem je prišel mili a plemeniti Alojzij. Alojzij Zorn se je rodil v Prvačini, v prijazni vasi vipavske doline, poldrugo uro hoda od Gorice, dne 13. prosinca leta 1834. pod zavetjem presladkega Imena Jezusovega. Oče mu je bil učitelj in cerkvenik, ki je čakal visoko starost in je še sedaj v prijetnem spominu vsem, ki so ga poznali. Mati, pobožna žena, mu je zgodaj umrla. — Alojzij je hodil najprej doma v šolo, kjer je hitro pokazal bister um in rahlo srce. Bil je veder in mil otrok. Ko je po-

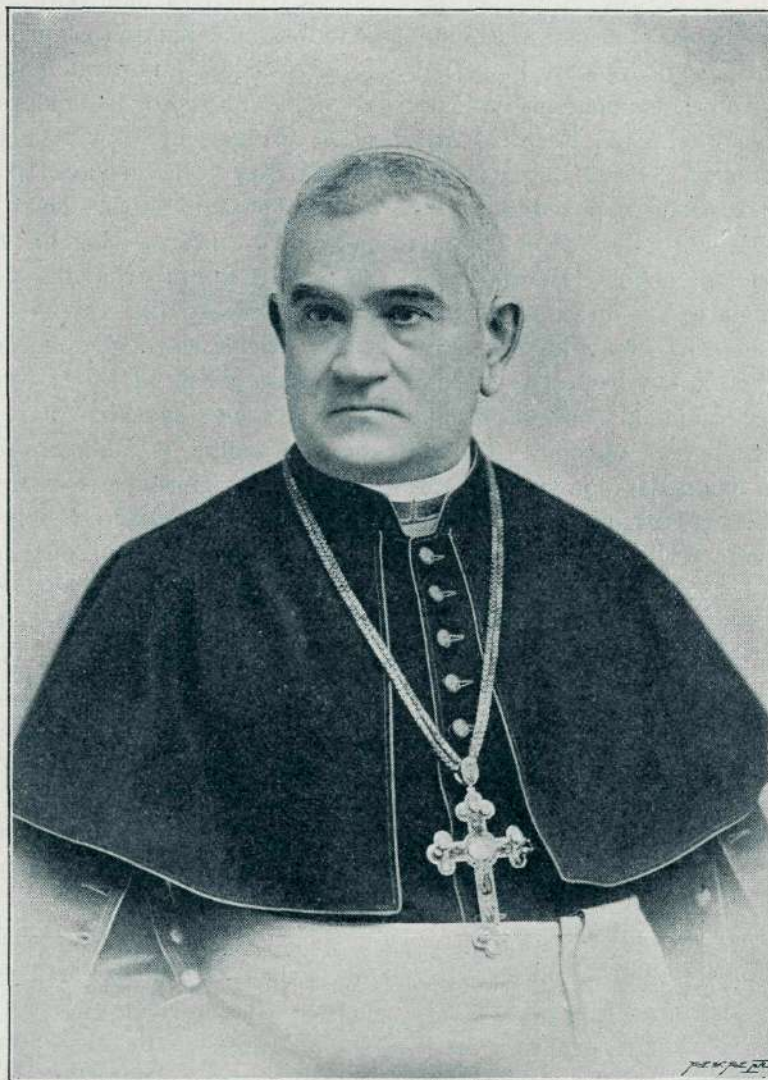
kojni nadškof Franc Lušin (1835—1854), nepozabni dobrotnik ubožcev, birmoval v Prvačini, je malega Alojzija milo pogledal, in vesel čiste nedolžnosti je otroka dvignil in poljubil. — Srečali sta se dve sorodni srci. Nedolžno srce je ohranil Alojzij tudi v Gorici, kjer je dovršil gimnazijo z odliko in se potem odločil za duhovski poklic. Posvečen je bil za mašnika dne 13. prosinca leta 1857. Rajni nadškof Andrej ga je poslal na Dunaj v višje duhovsko izobraževališče, kjer je našel nadarjenega tovariša Janeza Hrasta, Janeza Nep. Glavino (sedaj nadškof Peluzijski, poprej škof tržaško-koperski) in pozneje dr. Janeza Gogalo. Hrast in Zorn sta si bila dobra prijatelja, čeprav različna značaja: Hrast tih, resen, odločen, včasih celó oster; Zorn rajši zgovoren, mil in boječ. Ko sta se mlada doktorja vrnila z Dunaja, jima je rajni nadškof Andrej poveril bogoslovne nauke in duhovno odgojo mladih mašnikov v goriškem osrednjem semenišču. Ž njima se je začelo v bogoslovnici novo življenje. Po prezgodnji smrti dr. Ivana Hrasta, ravnatelja bogoslovnice leta 1874., je prevzel dr. Alojzij Zorn, do tedaj učitelj dogmatike, ravnateljstvo bogoslovnice. Vedoč, da kdor ima srce, ima celega človeka, pridobival si je srca mladih bogoslovcev. Bil je vsem dober in prijazen, celó neporednim. Vsako razžaljenje je hitro pozabil, vse prenašal, vse zaupal. Ako so ga kdaj nalagali, bolelo ga je to v srce, a nikoli se ni pokesal zaradi ljubezni in dobrote.

Njegove čednosti niso ostale svetu skrite. Ko je leta 1881. odšel mil. škof Janez Nepomuk Glavina iz Poreča v Trst, so škofje jednoglasno predlagali ravnatelja goriške bogoslovnice za poreško-puljskega škofa. Presvetli cesar ga je hotel iznenaditi. Ko se je leta 1882. dne 13. kimovca mudil v Gorici, je pri dvornem obedu napil novoimenovanemu škofu Alojziju. Ponižni mož je obstal nem.

Posvečen je bil v Gorici dne 14. prosinca leta 1883. na praznik presladkega Imena Jezusovega. V Poreču je pastiroval od svečana do vinotoka leta 1883. Ostal je vsem v blagem spominu, tudi nasprotnikom.

Z velikim veseljem smo takrat — po smrti knezonadškofa Andreja Gollmayra — sprejeli novico, da pride naš ljubeznivi Alojzij zopet v Gorico kot knez in nadškof, kar se je res zgodilo dne 6. vinotoka 1883. Kolike časti je tedaj dosegel oni nedolžni deček,

katerega je pokojni nadškof Franc Lušin pri birmi poljubil! Bil je sedaj knez in nadškof; sv. oče papež ga je imenoval rimskega grofa in domačega prelata; presvetli cesar mu je podelil najvišjo čast tajnega svetovalca. Toda Alojzij Zorn je tudi na vrhuncu

Dr. Alojzij Zorn.

Fot. Ant Jerkič.

visokega dostojanstva ostal vedno isti krotki in ljubeznivi Alojzij. Vsakogar je sprejel, vsakomur je v roko segel, za vsakogar je imel prijazno besedo. Bil je dober oče svojim vernikom. Ljubezni ni mogel nikoli zatajiti, tudi ko je po dolžnosti kazni nareko-

val. S solzami v očeh je odslovil ukorjenega sina.

Njegova vljudnost pa ni bila priučena, ampak je izvirala naravno iz iskrene ponižnosti. Prepričal je namreč samega sebe, da je on najnevrednejši služabnik Kristusov,

skoraj za nobeno rabo. Zato pa je vsakega drugega cenil in spoštoval, vsakemu se je klanjal.

Kakoršen je bil sam, takšne je želel vse svoje. Zato jim je ob vsaki priliki priporočal ljubezen, zlasti duhovnikom. To priporočilo je bilo silno potrebno pri nas, kjer bivata dva naroda, slovenski in italijanski, katera bijeta ravno sedaj ljut boj med seboj. Dolžnost dušnega pastirja je, da uči svoje vernike, naj si ne delajo drug drugemu krivice, naj se ne ujedajo in napadajo, marveč naj se spoštujejo. To je rajnik ob vsaki priliki poudarjal, zakaj čeprav je bil po krvi in mišljenju Slovenec, nosil je vendar oba naroda v srcu. To pa nikakor ni ustavilo narodne vojske, in dušni pastir je stal po sili v ognju. Zaradi tega je moral vedno paziti, s kom govori, in tehtati svete in načrte, je-li so res sveti in pravični, ali morda zvito skovani iz narodne nestrpnosti. Ta vedna negotovost mu je zelo zavirala čvrsto delo.

Načelno je obsojal politiko liberalcev, toda oseb ni obsojal. Z nepopisno prijaznostjo je sprejemal in poslušal tudi nasprotnike, ker je bil prepričan, da je ljubezen večja kakor politika. Zato mu je bilo tudi vselej žal, da so se v politični vojski žalile in napadale osebe. Če so to njegovo očetovsko ljubezen nekateri zlorabili, nima si Alojzij ničesar očitati.

In njegove zasluge? Ne bom jih našteval, ali zapišem naj mu ono hvalo, katera mu ostane vekomaj. Knez in nadškof Alojzij je podpiral in blagoslavljal vsako dobro stvar in vsakega delavca v vinogradu Gospodovem iz čistega namena.

Mehkim ljudem je bilo vselej gorjé na svetu. To gorjé je nosil skrito v srcu tudi naš Alojzij, odkar so ga posvetili za škofa. Škofovsko čast in oblast, ki sta ga dičili, sta ga tudi tlačili. Težko breme višepastirske odgovornosti mu je leglo na plaho, pretanko vest. Žalost mu je zakrila srce kakor megla cvetoče polje in ni se več dvignila. Vzvišen gospod, velik siromak!

Prosil je sv. očeta Leona XIII., naj bi ga odstavil. Ko ga je sv. oče videl potrtega, mu je rekel: „To so le izkušnjave, brat moj; jaz sem z Vašo škofijo prav zadovoljen. Nadaljujte!“ Papeževe besede so ga potolažile. Ko je pa bil zopet doma, mu je iznova upadel pogum, in žalost ga je premagala. Ta žalost, izvirajoča iz pretanke vesti, mu je otemnila um in nazadnje vzela zavest. Iz te otožne nezavednosti ga je zdramila še le smrt dné 8. malega srpana leta 1897 na Dunaju v blaznici dr. Svetlina.

Tak je bil naš dobri pastir Alojzij: iz srca krotek in ponižen. Sladko nam počivaj v naročju Gospodovem!

Dr. Jos. Pavlica.

Kaj bo pa jutri z vremenom?

(Spisal prof. dr. Simon Šubic.)

(Dalje.)

Oglejmo si gibanje zraka ali vetrove krog barometerske nižine ali krog „depression“.

Zračna dolina deluje kakor zračna sesalka. Pri tleh srka zrak va-se. Zrak pa ji priteka od zunanjih krajev, ker je tam zračni tlak večji kot v dolini. In sicer čim višji je zračni hrib okrog zračne doline, tem večji tlak je pod njim. S takega zračnega hriba ali iz

višine zračnega tlaka pritiska zrak proti mejam. Vsled tega pritiskanja od srede na zunanje meje se razlezuje zrak in prodira čez svoje meje, ker mu manjši tlak po okoličih ne more zapirati poti.

Iz višine zračnega tlaka se torej zrak giblje proti bližnjim zračnim dolinam. Toda to gibanje zraka ne gre naravnost proti sredi nižine, kamor ga žene večji zračni tlak, ampak marljivo opazovanje

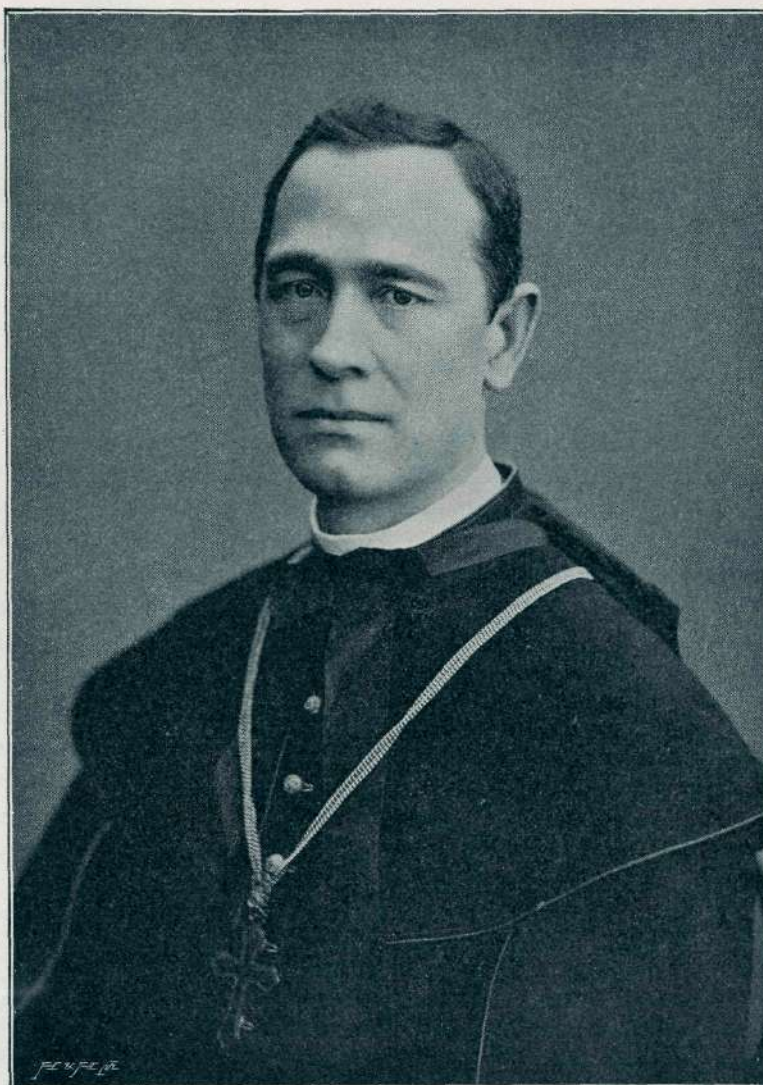
Goriška metropolija.

(Cerkveno-zgodovinska in življenjepisna črtica iz novejši dobe.)

III. Dr. Jakob Missia, imenovani nadškof goriški.

Sicer ni lahko pisati o živem dostojanstveniku, ker se radi vrinejo v spis osebni

oziri, in ker tudi čitatelji jako ostro sodijo pisatelja in opisanega junaka. Toda na drugi strani bi bilo slabo znamenje za poklic pisateljev, ko bi se dal zaradi takih pomislekov

Dr. Jakob Missia.

Fot. L. Bude.

odvrniti od svoje namere. Kjer treba braniti pravico in povedati resnico, tamkaj za pisatelja ne sme biti pomislekov. In to treba pri novoimenovanem nadškofu, ker je deloma

nevednost, deloma politična nasprotnost nanj navalila skoro gromado očitania, ki bi lahko motilo tudi dobromislečega Slovenca. Poleg tega utegnejo nepoučeni ljudje misliti, da je

sploh tudi katoliške cerkve teženje tako, kakoršno krivično podtikajo temu odličnemu škofu, namreč: delovati zoper slovansko narodnost in tajno pa dosledno pospeševati namene kake nam neprijazne vlade.¹⁾

Ko bi se stavili tudi na čisto svetno in samo narodno stališče, ne bi smeli trpeti, da se krivice podtikajo škofu, ker s tem trpi najbolj narod sam, ki se pogreza v nezaupnost in mlačnost; a škoda se dela tudi s tem, da se vpliven dostojanstvenik — dejali bi — s silo odganja od naroda. Kakšno veselje pač more imeti delavec, ako mu kdo neprestano podtika slabe namene, ako se kdo vedno vanj zadira in ga razglaša za malovredneža! Za nehvaležne ljudi delovati je dvakrat, trikrat težko. Torej mislimo, da moramo tudi na čisto-narodnem stališču vzbujati medsebojno zaupanje, medsebojno jedinstvo. Lahko rečemo v sedanjih splošnih nepovoljnih razmerah: Naš slovenski narod je vreden, da ga ljubijo s pravo in požrtvovalno ljubeznijo njegovi višji pastirji, a tudi naš bodoči ilirski metropolit je vreden, da mu popolnoma zaupa slovenski narod in si izkuša v jedinstvi ž njim pridobiti duševnih koristij.

¹⁾ Tako n. pr. je pisal „Slovanski svet“ štev. 16. m. l.: „Povišanje cerkvenega dostojanstvenika Missie pomenja nadaljevanje protislovanskega sistema med Slovenci. Missia in Mahnič sta soglasno delovala na Slovenskem, Mahnič je za to dobil škofijo, Missia pa nadškofijo. Sedaj je 10 let, odkar je bil knezoškof Missia sestavljen pastirski list, ki so ga bili podpisali škofje ilirske metropolije. V teh 10. letih so razdevali slovenski narod posebno na Kranjskem in Primorskem in ga razdevajo do današnjega dne. Kolikor ni mogel moči Slovencev in istrskih Hrvatov v teh deželah oslabiti in uničiti politički vpliv neposredno, pomagal si je jeden in isti nepremični politički sistem z višo katoliško hierarhijo in med to ima z Mahničem vred dr. Missia za ta sistem največje zasluge. Slovenci so pohlevne ovčice in dušice; to je pokazalo poslednje desetletje na Kranjskem. Nekoliko bolj tvrde kože so Slovenci na Primorskem, kjer so sicer ubožniši, pa v večih borbah z nasprotniki in pri večji zavesti o vrednosti svojega selišča v nasprotju svojega furlanskega soseda, tlačana v obliki kolona. Na Primorskem je pa doslej radi starih tradicij in zvnanje politike politički sistem toliko hujši proti Slovanom. No, doba plačila je prišla za zasluge na Kranjskem, in knezoškof Missia bode kot

Jakob Missia¹⁾ se je rodil dné 30. rožnika l. 1838. na Moti pri Sv. Križu blizu Ljutomeru. Odločilno za njegovo poznejše življenje je bilo to, da je imel 20 let starejšega brata duhovnika, ki je prevzel njegovo odgojo. Mladi Jakob je hodil v ljudsko šolo najprej doma, potem v Radgoni in v Mariboru; v gimnaziji pa se je šolal kot gojenec deškega semenišča v Gradcu, ker je tudi brat Anton služboval v sekovski ali graški škofiji. (Tedaj je precejšen del slov. Štajerja spadal pod sekovsko škofijo.) V vseh šolah se je odlikoval vseskozi. L. 1857. je stopil v graško bogoslovno semenišče, a že naslednje leto so ga poslali v Rim v bogoslovni zavod „Collegium Germanicum“, kjer si je pridobil temeljitega modroslovnega, bogoslovnega in drugega znanja. V duhovnika je bil posvečen dné 30. vel. travna l. 1863., naslednje leto je pa dovršil kot doktor bogoslovne nauke.

Služboval je najprej kot prefekt v deškem semenišču, potem kot škofovski kapelan in tajnik, nato kot kancelar, in dné 23. malega travna l. 1879. je bil imenovan stolnim kanonikom v Gradcu. Tu je imel važno delo, da je vodil pisarno velike škofije; a imel je popolno zaupanje slavnega škofa Zwergerja, kateremu je bil tudi v hiši in pri mizi tovariš.

Tako si je pridobil nenavadno znanje v cerkveni upravi, kot veččak je spisal knjigo o duhovski plači (t. j. kongrui) in obračal nase pozornost bližnjih in daljnih veljakov. Tedaj ga je poklical cesarjev poziv dné

knez in veliki škof nadaljeval svoje delo na Primorskem, zajedno kot metropolit i nadalje vplival na Kranjsko. Sistem jo je — po svojih mislih — dobro pogodil, da je s povišanjem za sistem zaslužnega cerkvenega dostojanstvenika zajedno sebi delo olajšal i na Kranjskem in na vsem Primorskem. No, stvar je jasna in pride še drugod tudi v našem listu na razgovor.“ — Tako piše list, ki je sicer nasproten višjemu pastirju, a vsaj hoče biti resnoben, veljaven, pravičen. In vendar ni v vseh teh besedah gledé na novega nadškofa niti zrnca resnice, marveč vse je gola domišljija in krivična sodba.

¹⁾ Ime Missia je vsekako slovensko, kar priča že domače hišno ime „pri Mislovih“ ali znano ime Mislej. No, pisavo v krstni knjigi si vsakdo lahko tolmači.

14. rožnika 1. 1884. na škofijski sedež ljubljanski, katerega je (v Gradcu posvečen v škofa dné 7. grudna) zasedel dné 14. grudna istega leta.

In kaj naj omenimo iz nadaljnega življenja našega višjega pastirja? Ali njegove visoke odlike, ki so ga zadele, da je bil po malo letih svojega škofovanja cesarjev tajni svétnik in da je bil nedavno odičen z redom železne krone I. vrste, ali da so ga mnoge občine kranjske izvolile za častnega občana? Ali njegove apostolske poti po naši kranjski deželi? Ali njegovo bolehnost, s katero se je imel boriti skoro vsako zimo? Ali njegovo velevažno delovanje za škofovska posvetovanja, katerim je bil tajnik, ali kakor bi smeli reči, glavna gibajoča moč? No, vse to bi se dalo opisati na široko, toda deloma bi nas ne zanimalo, deloma je že znano, deloma pa se skriva javnosti in njenim glasilom.

Za naš namen in za naše bralce je najvažnejše to, s čimer so se različni glasovi v javnosti najbolj bavili: Ali je bil naš višji pastir res neprijazen naši narodnosti, da je oviral naš narodni razvoj, ali da je duhovščino odganjal od narodnega dela in ji nakladal kot dolžnost narodno hladnost? Ne-prestano se mu je namreč to očitalo ne rahlo, ampak jako trdo in sovražno.

Na to odgovarjam s popolnim prepričanjem, da našega višjega pastirja volja in namen ni nikdar bil ovirati napredek našega naroda v kakem oziru; tudi ga ni v istini nikdar oviral, marveč ga je vedno previdno in blagohotno pospeševal. Če se je pa prav ob času njegovega duhovskega vladanja razvnel hud domači boj na Kranjskem in tudi po celem Slovenskem, tega ni kriv on, ampak krive so razmere, katerih ni on niti ustvaril, niti sam odpravil.

Zakaj in kako naj bi bil našemu narodu nasproten? Saj je sam njega sin. In kaj bi imel od tega nasprotovanja? Hvalo nam neprijazne vlade? A bližnjim zvedencem je dovolj znano, da se naš višji pastir ni nikdar klanjal vladi in ni nikdar iskal njenega priznanja. To je popolnoma trdno in izvestno in je za to dovolj dokazov, a ne kaže o njih

govoriti. Zato ni oviral pri duhovščini niti slovstvenega niti drugačnega delovanja za narod. V političnih stvareh je pač dajal nekatera navodila, da bi namreč delovanje za narod in za cerkev prišlo v potrebno soglasje. To pa je škofova vestna dolžnost, četudi morda koga nekoliko boli ali žali. Ko bi škof ne smel nobene ziniti o političnem delovanju svojih vernikov sploh in duhovnikov posebej, čemu neki bi bil pastir? Našega višjega pastirja delovanje nikdar ni bilo to, kar imenujemo v pravem pomenu politično delovanje. Marveč njegova navodila, njegovo naziranje o raznih okolnostih, njegove izjave so bile vedno le na stališču duhovnega pastirja. Tega stališča se je trdno oklepal in to stališče je vedno označeval tako določno in čisto v besedi in v dejanju, da ne more tega nihče prezreti, ki le hoče pravično soditi.

Zares: duhovni pastir je bil in je naš vladika, prešinjen s cerkvenim duhom in napolnjen z vsestranskim bogoslovnim znanjem, o tem je jeden glas med vsemi onimi, ki ga natančneje poznajo.

Znano je, da je t. i. „napredna“ naša stranka širila mnenje, da je voditelj nasprotne ji stranke naš višji pastir. Po tem takem bi bil hotel biti njen politični voditelj, ki bi bil odgovoren za vse njene korake. Toda to domnevanje je bilo povsem neopravičeno in neresnično. Vodstvo politične stranke je vse kaj drugega kakor delovanje našega vladike. Zato se je s hujskanjem zoper njega kot politično osebo storilo njemu samemu mnogo krivice, ljudstvo pa se je s takim ravnanjem begalo in navdajalo ali vsaj hotelo navdati z nezaupnostjo do svojega pastirja.¹⁾ To je najhujša rana, ki se je kazala

¹⁾ Znano je, da je biskup Strossmayer jako važna oseba v političnem razvoju naših hrvaških sosedov. Ne more se reči, da bi bilo to politično voditeljstvo Strossmayerjevo, ki je Hrvate sklenilo z Ogri, hrvaški domovini v trajen prid. Saj vemo, kako ravnajo dandanes Ogri s Hrvati. In vendar nihče naših ne očita Strossmayerju njegovega politikovanja, ki je vse kaj drugega kakor nekateri mirni, prijazni nasveti našega vladike ali pa naročilo, naj se javno moli za srečne volitve.

(in katero so nekateri vedno obnavljali) na naša domača politika poslednje dobe.

Sicer pa naj vendar pomislijo nasprotniki našega višjega pastirja: kakšen škof bi moral biti oni, ki bi odobral vse ono delovanje, ki je v poslednji dobi razdiralo pri nas Slovencih versko prepričanje in življenje? Kakšen čuvaj bi bil oni, ki bi ob vseh nevarnostih molčal?

S praznimi frazami seveda se lahko borim zoper vsakogar: tako je bilo tudi tukaj. „Naš škof je nasprotnik našega naroda, torej dajmo ga!“ tako geslo se je zaneslo v nekatere časnike, in ti so godli to melodijo v brezštevilih varijacijah.

In vendar je trdna resnica, da naš pastir dejansko ljubi naš narod in sicer tem bolj, čim bolj ga spoznava. Vedno je pospeševal katoliško-slovenski tisk v besedi in v dejanju; bilo mu je jako na srcu, da bi se okrepila naša slovenska književnost v pravem verskem duhu. Tako omenjam samo jedno, da je bil našemu listu najboljši prijatelj od začetka do danes, in urednik rad izjavlja, da ga je ob hudih dnevih ne malo vzdrževala in krepila tolažilna beseda in moralna zaslomba našega višjega pastirja. In naš list vendar ni bil nenaroden in nazadnjaški.¹⁾ Da je imel včasih tudi kako svojo misel, tega mu možje blagega srca in prostega duha niso zamerili, saj so vedeli, da izhaja iz goreče želje, koristiti vsem z besedo miru in spravi, iz želje, da bi se vsi — tudi najhujši nasprotniki — izveličali in popolnoma ne zavrgli ljubavi katoliškega duhovnika. In tako blago srce in prostega, velikega duha ima v pravem pomenu tudi naš višji pastir. Da je priznaval naši materinščini vse pravice, pokazal je s tem, da je dal svojemu listu slovensko lice, uradom slovensko-nemške napise in rad dovolil, da se je pri duhovščini polagoma uvedlo slovensko uradovanje. Zatorej je očitno krivično oči-

tanje to, da je naš višji pastir prikrajševal slovenščini pravice. Kdo more sedaj popraviti vso ono nezaupnost in celo sovražnost, ki se je pri nekaterih umetno netila zoper blagega vladiko?

Dovolj je znano in se je večkrat poudarjalo, kako je naš višji pastir vedno gojil cerkvenega duha pri duhovščini in ljudstvu in ni trpel v tem oziru nikake nerednosti. Vera in življenje po veri v živi zvezi s sveto cerkvijo — to je bil smoter vsega njegovega delovanja. Zato je poudarjal ob vsaki priliki molitev, medsebojno jedinstvo in ljubezen, pa tudi prizadevanje, da se javno življenje uravna po verskih naukih.

Čeprav je bilo proti višjemu pastirju nasprotovanja veliko, vendar mu ni nihče nikdar očital drugih hib razven omenjene. Saj je pa tudi dovolj znano, da je bilo njegovo javno kakor zasebno življenje vedno vzorno brez kaknega pretirovanja. Omenjamo njegovo prijaznost in ljubeznivost in njegovo silno fino, rahlo in mehko vedenje z duhovščino in z drugim občinstvom. Ni rad ukazal kake stvari, marveč vljudno prosil tudi v stvareh svojega področja. Zdi se, kakor bi ne mogel nikogar žaliti. Tako je morala duhovščina reči, da je imela jako milega prednika. In tak mož, ki je imel sto ozirov za zadnjega cerkvenika, naj bi bil oni brezobzirni politik, kakoršnega so slikali nasprotniki!

Nismo hoteli pisati niti življenjepisa niti natančne karakteristike o višjem pastirju, ki v kratkem zapusti deželo Kranjsko in se preseli v višjo vladikovino goriško: namerjali smo samo zavrniti podtikanje njegovih nasprotnikov. S tem smo želeli ohraniti mu na Kranjskem blag in vesel spomin, novim njegovim biskupljanom pa utrditi zaupanje do njega. Lahko namreč goriškim Slovencem zatrjujemo, da jim bo zaupno bližanje vsekdar koristno, ker ne bo višjemu pastirju nikdar neljubo ali nadležno.

Tako zaupno bližanje bo imelo za nje najveselejši sad, ker bodo videli, da niso zapuščeni ali zanemarjeni, ampak da bije zanje v prsih višjega pastirja očetovsko srce. Tudi višjemu pastirju samemu bo ugledila zaupnost

¹⁾ Prav to ljubeznivo razmerje nadbiskupa Missie do našega lista nam je nakladalo med drugim dolžnost, da napišemo nekaj vrstic v pravično obrambo, toliko bolj, ker smo jo lahko pisali iz izkušnje in iz srca.

in ljubezen naših rojakov na Goriškem dokaj težavno pot, ker ide sedaj, že dokaj v letih, v čisto nove razmere. Naj ga spremlja tjakaj zavest, da smo Kranjci izvečine spoznavali

in spoznali njegove dobre namere in smo mu zanje hvaležni. Naj mu pa bodo zunanje razmeretamkaj povoljnejše in veselejše, kakor so bile pri nas.

Dr. Fr. L.

Dr. Anton Mahnič.

Fot. Ant. Jerkič.

IV. Dr. Anton Mahnič,

škof krški.

Ime krškega škofa je slovenskemu narodu dobro znano. Stal je namreč več let v prvi vrsti pogumnih bojevnikov, ki so se vojskovali z novodobnim, med nas Slovence zanesenim nevarnim liberalstvom.

Njegovo glasilo je bil „Rimski Katolik“, katerega je pohvalno ocenil tudi „Dom in svet“.

Dr. Anton Mahnič se je rodil kot sin imovitih starišev dné 10. kimovca l. 1850. v Kobdilju (občine Št. Danijela na Krasu). Šole je dovršil v Gorici z odličnim uspehom. Že v gimnaziji se je vadal v spisju, in znamenito za njegovo napredovanje je, da je